

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. першого заступника

начальника Інституту

майор внутрішньої служби

_____ Н.С. Калашник

_____ 2017 рік

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПАТОПСИХОЛОГІЯ ДЗПП 1.3.7

за напрямом підготовки «Психологія» 6.030102

факультет психологічний

Робоча програма з навчальної дисципліни «Патопсихологія» складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців за напрямом підготовки 6.030102 «Психологія» ступеня вищої освіти бакалавра, за денною формою навчання.

Розробник: Ятчук Марія Сергіївна, старший викладач кафедри практичної психології, кандидат психологічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри практичної психології

Протокол від ____ . ____ . 2017 року № ____

Професор кафедри практичної психології

_____ Ю.Ю. Бойко-Бузиль

Схвалено науково-методичною радою Інституту кримінально-виконавчої служби

Протокол від ____ . ____ . 2017 року № ____

Голова науково-методичної ради _____ Н. С. Калашник

1. Програма навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є дослідження феноменології порушень психічної діяльності у різних її формах при різних психічних захворюваннях.

Міждисциплінарні зв'язки:

Забезпечуючі дисципліни: загальна психологія, вікова психологія, експериментальна психологія, психофізіологія, історія психології, психодіагностика.

Забезпечувані дисципліни: клінічна психологія, основи психотерапії, юридична психологія.

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Мета навчальної дисципліни – засвоєння сучасних уявлень про структуру розладів психічної діяльності та особистісних властивостей хворих, зумовлених захворюванням; ознайомлення з патологічними явищами в зіставленні із закономірностями формування та перебігу психічної діяльності в нормі.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомлення з основними термінами патопсихології;
- розгляд порушень психічних процесів;
- визначення стратегії реабілітації та реадптації хворих з урахуванням патопсихологічних особливостей та порушень.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри практичної психології які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою k_ppp@ukr.net.

Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні засади патопсихології

Тема 1. Предмет і завдання патопсихології

Становлення патопсихології як науки. Вітчизняні засновники патопсихології (Л.С. Виготський, Б.В. Зейгарник, С.Л. Рубінштейн). Стан розвитку патопсихології на початку ХХІ сторіччя. Предмет патопсихології. Задачі патопсихології: створення методів психологічного дослідження, які допомагають діагностичі психічних захворювань; розробка методів дослідження, які допомагають оцінити ефективність різних способів терапії; створення методів дослідження, спрямованих на рішення експертних питань; дослідження недостатньо вивчених психічних захворювань; створення методів дослідження, які дозволяють здобути дані, необхідні для здійснення психотерапії та реабілітації. Основні поняття патопсихології. Сучасні принципи синдромально-орієнтованої класифікації психічних розладів. Загальні принципи Міжнародної класифікації хвороб-10 (МКХ-10).

Тема 2. Методи патопсихології

Специфіка патопсихологічного дослідження. Сутність патопсихологічного експерименту. Принципи патопсихологічного експериментального дослідження: системний якісний аналіз психічної

діяльності хворого; моделювання психічної діяльності в експериментальних умовах; звернення до особистості хворого, актуалізація його особистісних відносин; активна позиція патопсихолога під час експерименту; виявлення не лише порушених, а й збережених сторін психічної діяльності для опори на них у психокорекційній роботі. Особливості бесіди, що використовується у патопсихологічному дослідженні. Спостереження в структурі патопсихологічного експерименту. Етапи проведення патопсихологічного дослідження: підготовчий, отримання емпіричних даних, аналіз та інтерпретація отриманих даних. Правила підбору патопсихологічних методик.

Розділ 2. Розлади пізнавальних процесів

Тема 1. Розлади сприймання та свідомості

Кількісні (гіперестезія, гіпестезія, анестезія) та якісні (парестезії, сенестопатії, синестезії) розлади відчуттів. Розлади сприйняття (ілюзії, галюцинації, псевдогалюцинації, психосенсорні розлади). Критерії розрізнення істинних та псевдогалюцинацій. Види галюцинацій: слухові, зорові, нюхові, тактильні, вісцеральні, гіпнагогічні, функціональні, нав'язні і викликані. Проблема сприйняття болю і сприйняття хвороби.

Тема 2. Порушення пам'яті та уваги

Кількісні порушення пам'яті: гіпермнезія, гіпомнезія, амнезія. Класифікація амнезії за такими критеріями: відношення до періоду часу (ретроградна, антероградна, конградна, ретроантероградна амнезія), порушення функції пам'яті (фіксаціона амнезія, анекфорія), динаміка (загальна прогресуюча амнезія, ретардована амнезія, стаціонарна амнезія, регресуюча амнезія). Якісні розлади пам'яті (парамнезії): псевдоремінесценції, конфабуляції, кріптомнезії, ехомнезії. «Корсаковський синдром». Особливості порушень пам'яті у хворих різних нозологічних груп. Дослідження пам'яті та виявлення її порушень. Увага і її порушення. Особливості порушень уваги у хворих різних нозологічних груп. Методики для дослідження уваги та виявлення її порушень.

Тема 3. Розлади мислення та мовлення

Порушення операціональної сторони мислення. Порушення динаміки розумової діяльності: лабільність мислення, інертність мислення. Порушення особистісного компоненту мислення. Розлади змісту мислення (нав'язливі ідеї, надцінні ідеї, маячні ідеї). Маячні синдроми: параноїдний, паранойяльний, парафренний, галюцинаторно-параноїдний. Розлади мови: недорозвинення мови, олігофагія, вербігерації, паліталії, ехолалії, логоклонії, аутизм, дизартрія, афазії, парафазії, заїкування. Розлади письма.

Розділ 3. Розлади особистості

Тема 1. Розлади емоційно-особистісної сфери

Симптоми емоційних порушень: порушення емоційного реагування (експлозивність, емоційне застрягання, амбівалентність, почуття втрати почуттів), симптоми розладів настрою (гіпертімія, ейфорія, гіпотімія, дисфорія, тривога, емоційна слабкість, апатія, емоційна монотонність, емоційне огрубіння, емоційна тупість, гіпермімія, амімія, пар амімія). Синдроми

емоційних розладів: депресивний синдром, маніакальний синдром. Тривожна депресія, апатична депресія, маскована депресія. Порушення волі: порушення вольових спонукань (гіпобулія, абулія, гіпербулія, парабулія), порушення потягів. Дослідження розладів волі.

Тема 2. Характеристика розладів особистості та їх дослідження

Психопатичні стани. Психопатії. Патохарактерологічний розвиток. Психопатизації. Систематика клінічних варіантів психопатій: астенична, сенситивна, психастенична, шизоїдна, нестійка, істерична, експлозивна, епілептоїдна, параноїдна, мозаїчна. Динаміка психопатій. Формування психопатій. Дослідження розладів особистості: методика дослідження рівня домагань; методика дослідження самооцінки Дембо-Рубінштейн; особистісний опитувальник Айзенка; опитувальник Шмішека; патохарактерологічний діагностичний опитувальник (ПДО); міннесотський багатопрофільний особистісний опитувальник (ММРІ). Проективні методики.

Тема 3. Патопсихологія шизофренії

Нозологічно орієнтовані підходи. Класифікація психічних захворювань. Групи психічних захворювань за А.В. Снежневським: ендогенні психічні захворювання, екзогенні психічні захворювання, невротичні психічні захворювання, викривлення психічного розвитку. Класифікація психічних розладів за четвертим виданням Діагностичного та статистичного посібника з психіатрії. Шизофренія. Історія вивчення. Клінічні форми шизофренії: параноїдна шизофренія, гебефренічна шизофренія, кататонічна шизофренія, проста форма шизофренії, шизофренічний дефект, особливі форми шизофренії, уповільнена шизофренія, неврозоподібна шизофренія, психопатоподібна шизофренія, параноя, приступоподібна шизофренія.

Тема 4. Патопсихологія епілепсії

Історія вивчення епілепсії. Епілепсія. Зміни особистості хворого на епілепсію. Психічні розлади при епілепсії. Афективні розлади. Особливості перебігу та діагностики епілепсії у дітей. Прогноз при епілепсії.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань Соціально-політичні науки 0301	Нормативна	
	Спеціальність 6.030102 Психологія		
Кількість розділів - 3	Спеціалізація:	Рік підготовки	
Загальна кількість годин - 108		4-й	
		Семестр	
		7-й	
		Лекції	

Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - ____ самостійної роботи - ____	Ступінь вищої освіти: Бакалавр	26 год.	
		Семінарські	
		14 год.	
		Практичні	
		14 год.	
		Самостійна робота	
		54 год.	
		Вид контролю:	
Екзамен			

3. Структура залікового кредиту (тематичний план)

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Всього	денна форма				Всього	заочна форма			
		л	п	сем.	с. р.		л	п	сем.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 1. Теоретичні засади патопсихології										
Тема 1. Предмет і завдання патопсихології	8	2	-	2	4					
Тема 2. Методи патопсихології	12	2	2	2	6					
Всього за розділом 1	20	4	2	4	10					
Розділ 2. Розлади пізнавальних процесів										
Тема 1. Розлади сприймання та свідомості	16	4	2	2	8					
Тема 2. Порушення пам'яті та уваги	8	2	2	-	4					
Тема 3. Розлади мислення та мовлення	16	4	2	2	8					
Всього за розділом 2	40	10	6	4	20					
Розділ 3. Розлади особистості										
Тема 1. Розлади емоційно-особистісної сфери	16	4	2	2	8					
Тема 2. Характеристика розладів особистості та їх дослідження	12	4	2	-	6					
Тема 3. Патопсихологія шизофренії	12	2	2	2	6					
Тема 4. Патопсихологія епілепсії	8	2	-	2	4					
Всього за розділом 3	48	12	6	6	24					
Екзамен										
Усього годин	108	26	14	14	54					

4. Плани семінарських та практичних занять

Розділ 1. Теоретичні засади патопсихології

Тема 1. Предмет і завдання патопсихології

Питання до семінарського заняття

1. Коротка історія та сучасний стан патопсихології.
2. Предмет та завдання патопсихології.
3. Основи патопсихології та її основні поняття.
4. Сучасні принципи синдромально-орієнтованої класифікації психічних розладів. Загальні принципи МКХ-10.

Тема 2. Методи патопсихології

Питання до семінарського заняття

1. Принципи патопсихологічного експериментального дослідження.
2. Бесіда і спостереження в структурі патопсихологічного експерименту.
3. Етапи та технологія проведення патопсихологічного дослідження.

Питання до практичного заняття

1. Принципи патопсихологічного експериментального дослідження.
2. Бесіда і спостереження в структурі патопсихологічного експерименту.
3. Етапи та технологія проведення патопсихологічного дослідження.

Розділ 2. Розлади пізнавальних процесів

Тема 1. Розлади сприймання та свідомості

Питання до семінарського заняття

1. Розлади чуттєвого пізнання.
2. Розлади сприйняття.
3. Сприйняття болю.

Питання до практичного заняття

1. Розлади чуттєвого пізнання.
2. Розлади сприйняття.
3. Сприйняття болю.

Тема 2. Порушення пам'яті та уваги

Питання до практичного заняття

1. Кількісні порушення пам'яті.
2. Якісні розлади пам'яті.
3. Увага і її порушення.
4. Методики для дослідження уваги та сенсомоторних реакцій.
5. Методики для дослідження пам'яті.

Тема 3. Розлади мислення та мовлення

Питання до семінарського заняття

1. Порушення операціональної сторони мислення.
2. Порушення динаміки розумової діяльності.
3. Порушення особистісного компоненту мислення.
4. Розлади мовлення.

Питання до практичного заняття

1. Порушення операціональної сторони мислення.
2. Порушення динаміки розумової діяльності.

3. Порушення особистісного компоненту мислення.
4. Розлади мовлення.

Розділ 3. Розлади особистості

Тема 1. Розлади емоційно-особистісної сфери

Питання до семінарського заняття

1. Симптоми емоційних порушень.
2. Синдроми емоційних розладів.
3. Вольові розлади.

Питання до практичного заняття

1. Симптоми емоційних порушень.
2. Синдроми емоційних розладів.
3. Вольові розлади.

Тема 2. Характеристика розладів особистості та їх дослідження

Питання до практичного заняття

1. Психопатичні стани.
2. Динаміка психопатій.
3. Дослідження розладів особистості.

Тема 3. Патопсихологія шизофренії

Питання до семінарського заняття

1. Нозологічно орієнтовані підходи. Класифікація психічних захворювань.
2. Шизофренія. Історія вивчення.
3. Типові форми шизофренії.

Питання до практичного заняття

1. Нозологічно орієнтовані підходи. Класифікація психічних захворювань.
2. Шизофренія. Історія вивчення.
3. Типові форми шизофренії.

Тема 4. Патопсихологія епілепсії

Питання до семінарського заняття

1. Історія вивчення епілепсії.
2. Зміни особистості хворого на епілепсію.
3. Психічні розлади при епілепсії.
4. Афективні розлади.
5. Епілепсія у дітей.

5. Завдання для самостійної роботи

Теми реферативних та інформаційних повідомлень:

1. Патопсихологія: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку.
2. Вітчизняні засновники патопсихології.
3. Патопсихологічне дослідження.
4. Теоретичні основи та методологічні принципи патопсихології.
5. Феноменологія сприйняття болю.
6. Патологічні зміни сприйняття.
7. Психопатологія пам'яті: кількісні та якісні порушення пам'яті.
8. Розлади уваги.

9. Розлади динаміки мислення.
10. Аутизм у дітей.
11. Афективний стан та афект.
12. Порушення у сфері пристрасті.
13. Формування психопатій у підлітковому віці.
14. Особливості клінічних варіантів психопатій.
15. Клінічні форми психопатій.
16. Патопсихологічні синдроми шизофренії.
17. Поширеність і причини епілепсії.
18. Епілепсія у підлітків.

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні робота передбачає роботу підготовку наукових досліджень.

Тематика:

1. Що належить до ознак психічної патології?
2. Ким була організована перша у світі експериментально-психологічна лабораторія?
3. Яке значення для психології та медичної практики має патопсихологія?
4. У якому році всесвітньою наукою стає патопсихологія?
5. Хто є основоположником вітчизняної патопсихології?
6. Які методи отримання інформації використовує психопатологія?
7. Хто з науковців наголошує на тому, що у патопсихології необхідним є не стільки симптоматичний, скільки синдромальний аналіз?
8. Який метод дослідження є основним у патопсихології?
9. Скільки частин виділяють у бесіді, що використовується у патопсихологічному дослідженні?
10. Чи використовують у патопсихології проєктивні методики?
11. Що таке розлади відчуттів?
12. Що належить до кількісних розладів відчуттів?
13. Що таке ілюзії?
14. Чим характеризуються галюцинації?
15. Для якого захорювання характерно сприйняття без об'єкта?
16. Як називаються розлади при яких людина бачить образи, предмети, чує звуки, відчуває запахи, яких у дійсності немає?
17. Як називається порушення пам'яті на поточні події, при чому зберігається пам'ять на події минулого?
18. Що таке кількісні порушення пам'яті?
19. Який розлад мислення характеризується втратою логічних зв'язків, але збереженням граматичних зв'язків?
20. До яких розладів належить аутизм?
21. Що таке гіпертімія?
22. До розладів якої сфери особистості належить ейфорія?
23. Чим характеризується гіпобулія?
24. Як називається пригнічений стан людини, який характеризується тугою, знесиленням, низькою самооцінкою, почуттям провини?

25. Що характерно для експлозивної психопатії?
26. Чим зумовлені екзогенні психічні захворювання?
27. Як називається психічний розлад, що характеризується прагненням до максимального схуднення і втрати маси тіла?
28. Як називається психічний розлад особистості, що характеризується недовірою і підозрілим ставленням до інших людей?
29. При якому захворюванні значиму роль у структурі особистісних змін відіграє полярність афекту?
30. Які зміни особистості спостерігаються при шизофренії?

7. Методи навчання та контролю

Словесні методи, інноваційні методи, наочні методи, практичні методи. Поточний, проміжний та підсумковий контроль.

8. Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Предмет і завдання патопсихології
2. Структура сучасної патопсихології
3. Історія становлення патопсихології
4. Джерела патопсихології
5. Сучасний стан розвитку патопсихології
6. Актуальні питання патопсихології
7. Перспективи розвитку патопсихології
8. Вітчизняні засновники патопсихології
9. Роль Б.В. Зейгарник у розвитку патопсихології
10. Основи патопсихології
11. Основні поняття патопсихології
12. Сучасні принципи синдромально-орієнтованої класифікації психічних розладів
13. Загальні принципи Міжнародної класифікації хвороб-10 (МКХ-10)
14. Відмінності Міжнародної класифікації хвороб-10 від попередніх
15. Методи патопсихології
16. Принципи патопсихологічного експериментального дослідження
17. Бесіда в структурі патопсихологічного експерименту
18. Етапи бесіди у патопсихологічному дослідженні
19. Спостереження в структурі патопсихологічного експерименту.
20. Патопсихологічний експеримент
21. Етапи проведення патопсихологічного експерименту
22. Технологія проведення патопсихологічного експерименту
23. Методики психодіагностики у патопсихологічному дослідженні
24. Розлади пізнавальних процесів
25. Розлади відчуттів
26. Кількісні розлади відчуттів
27. Якісні розлади відчуттів
28. Розлади сприймання
29. Проблема сприйняття хвороби

30. Сприйняття болю
31. Ілюзії як порушення сприймання
32. Галюцинації як розлади сприймання
33. Класифікація галюцинацій
34. Функціональні галюцинації
35. Псевдогалюцинації як розлади сприймання.
36. Галюцинації та псевдогалюцинації
37. Порушення пам'яті
38. Кількісні розлади пам'яті
39. Класифікація амнезії
40. Якісні розлади пам'яті
41. Парамнезії
42. Порушення уваги
43. Методики дослідження пам'яті у патопсихології
44. Методики дослідження уваги у патопсихології
45. Методики дослідження сенсомоторних реакцій у патопсихології
46. Розлади мовлення
47. Аутизм
48. Заїкання
49. Розлади письма
50. Проблема дослідження порушень мовлення у патопсихології
51. Методики дослідження мови у патопсихології
52. Розлади мислення
53. Маячні синдроми
54. Проблема дослідження порушень мислення
55. Порушення операціональної сторони мислення
56. Порушення динаміки розумової діяльності
57. Порушення особистісного компонента мислення
58. Методики дослідження мислення у патопсихології
59. Методики дослідження інтелекту у патопсихології
60. Розлади особистості
61. Розлади емоційно-особистісної сфери
62. Розлади емоційної сфери особистості
63. Симптоми емоційних порушень
64. Симптоми розладів настрою
65. Порушення емоційного реагування
66. Синдроми емоційних розладів
67. Депресивний синдром
68. Емоційне огрубіння
69. Апатія
70. Ейфорія
71. Маніакальний синдром
72. Розлади вольової сфери особистості
73. Порушення вольових спонукань
74. Порушення потягів

75. Характеристика розладів особистості
76. Дослідження розладів особистості
77. Психопатичні стани
78. Психопатії
79. Систематика клінічних варіантів психопатій
80. Динаміка психопатій
81. Класифікація психічних захворювань
82. Патопсихологія шизофренії
83. Історія вивчення шизофренії
84. Типові форми шизофренії
85. порушення мислення при шизофренії
86. Патопсихологія епілепсії
87. Історія вивчення епілепсії
88. Зміни особистості хворого на епілепсію
89. Психічні розлади при епілепсії
90. Афективні розлади при епілепсії

9. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Аудиторна робота								Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів	
Мах 60 %								екзамен		
Розділ 1		Розділ 2			Розділ 3				Мах 40 %	Мах 100 %
T1	T2	T1	T2	T3	T1	T2	T3	T4		
7	6	7	7	7	7	7	6	6		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

10. Рекомендована література

Основна

1. Бизюк А. П. Патопсихологія: краткий курс в контексте общей и клинической психологии: учебн. пособ. / Под ред. Л. М. Шипицыной. – СПб. : Речь, 2010. – 415 с.
2. Зейгарник Б. В. Патопсихологія / Б. В. Зейгарник. – М. : Эксмо, 2009. – 368 с.

3. Зейгарник Б. В. Психология личности: норма и патология: Избранные психологические труды / Под ред. М. Р. Гинзбурга. – 3-е изд., испр. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2006. – 416 с.
4. Каплан Г., Сэдок Б. Клиническая психиатрия / Под ред. Дмитриевой Т. Б. – М. : ГЭОТАР Медицина, 1999. – 512 с.
5. Комер Р. Патопсихология поведения: нарушения и патологии психики / Р. Комер. – 4-е изд. междунар. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК; М. : ОЛМА-пресс, 2007. – 638 с.
6. Максименко С. Д. Патопсихологія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Максименко С. Д., Чуприков А. П., Прокопович Є. М., Рожкова І. В., Лобанів С. О. – К.: КММ, 2010. – 208 с.
7. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Навчальний посібник / І. А. Мартинюк. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 208 с.
8. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология / В. Д. Менделевич. – М. : «Медпресс», 1998.
9. Патопсихология : учебник и практикум для академического бакалавриата / Е. А. Орлова, Р. В. Козьяков, Н. В. Рышлякова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2015. — 378 с. — Серия : Бакалавр. Академический курс.
10. Холмс Д. Аномальная психология / Д. Холмс. – СПб. : Питер, 2003. – 304 с.

Додаткова

11. Балабанова Л. М. Судебная патопсихология (вопросы определения нормы и отклонений) / Л. М. Балобанова. – Д. : Сталкер, 1998. – 432 с.
12. Блейхер В. М. Клиническая патопсихология. Руководство для врачей и клинических психологов / Блейхер В. М., Крук И. В., Боков С. Н. – М. : МПСИ; Воронеж: МОДЭК, 2002. – 512 с.
13. Блейхер В. М. Практическая патопсихология: Руководство для врачей и медицинских психологов / Блейхер В. М., Крук И. В., Боков С. Н. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 448 с.
14. Блейхер В. М.. Патопсихологическая диагностика / Блейхер В. М., Крук И. В. – К. : Здоровья, 1986. – 280 с.
15. Братусь Б.С. Аномалии личности / В. С. Братусь. – М. : «Мысль», 1988. – 301 с.
16. Зинченко С. М. Нервные дети – болезнь или воспитание / С. М. Зінченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 1. – С. 52-57.
17. Зинченко С. М. Нервные дети – болезнь или воспитание / С. М. Зінченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 2. – С. 54-59.
18. Зинченко С. М. Нервные дети – болезнь или воспитание / С. М. Зінченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 3. – С. 73-77.
19. Зинченко С. М. Нервные дети – болезнь или воспитание / С. М. Зінченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6. – С. 73-77.
20. Зинченко С. М. Нервные дети – болезнь или воспитание / С. М. Зінченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 8. – С. 70-73.
21. Зінченко С. М. Специфічні розлади здібностей дитини до навчання / С. М. Зінченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 9. – С. 63-66.

22. Карвасарский Б. Д. Неврозы / Б. Д. Карвасарський. – М. : Медицина, 1990. – 576 с.
23. Карпов А. А. Ваш близкий – психически больной / А. А. Карпов. – СПб, 2005. – 385 с.
24. Комер Р. Патопсихология поведения: нарушения и патологии психики / Р. Комер. – 4-е изд. междунар. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК; М. : ОЛМА-пресс, 2007. – 638 с.
25. Коркина М. В. Психиатрия: учебник для студ. мед. вузов / М. В. Коркина, Н. Д. Лакосина, А. Е. Личко, И. И. Сергеев. – 3-е изд. – М. : МЕДпресс-информ, 2006. – 576 с.
26. Луцик В. Л. Медицинская психология и психиатрия: подводные камни междисциплинарного сотрудничества/ В. Л. Луцик // Ж – л практикующего психолога. – 2010. – Вып.17. – С. 124–131.
27. МКБ-10. Классификация психических и поведенческих расстройств. Исследовательские диагностические критерии. – Женева: Всемирная организация здравоохранения, 1992. (Перевод СПб, 1994).
28. Патология личности / монография / Д. В. Романов. – Самара, 2010. – 160 с.
29. Поляков Ю. Ф. Теоретико-методологические проблемы патопсихологии. Введение // Соколова Е. Т., Николаева В. В. Особенности личности при пограничных расстройствах и соматических заболеваниях. – М. : SvR-Аргус, 1995. – С. 9–26.
30. Практикум по патопсихологии. / Под ред. Б. В. Зейгарник, В. В. Николаевой, В. В. Лебединского. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1987. – 184 с.
31. Психопатология. Хрестоматия. – Изд-во. УРОО, 1998.
32. Рубинштейн С. Я. Обманы слуха / С. Я. Рубинштейн. – Ташкент : Медицина, 1977.
33. Рубинштейн С. Я. Патология слухового восприятия: материалы к курсу лекций по патопсихологии / С. Я. Рубинштейн. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 98 с.
34. Рубинштейн С. Я. Экспериментальные методики патопсихологии и этапы применения их в клинике (Практическое руководство) / С. Я. Рубинштейн. – М.: Апрель-Пресс, изд-во Института психотерапии, 2004. – 224 с.
35. Селецкий А. И. Психопатология детского возраста: Учебное пособие для дефектологического факультета / А. И. Селецкий. – Киев, 1987.
36. Справочник детского психиатра и невропатолога / под ред. Л. А. Булаховой. – Киев, 1985.

11. Інформаційні ресурси

1. <http://psychlib.com.ua/>
2. <http://pidruchniki.ws>
3. http://www.koob.ru/psychodiagnostic_systems/
4. <http://psylib.ukrweb.net/books/beloo01/index.htm>
5. <http://www.alleng.ru/d/psy/psy138.htm>